

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4 (2)

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmoxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI IQTISODIYOTDA “AKT XIZMATLARI” TUSHUNCHASI VA ULARNING EKSPORT SALOHİYATI.....	14
Shermatov Sherzod Xotamovich	
RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI	20
Amonov Mirzohid Tuymuratovich, Xodjayev Anvar Rasulovich	
TIJORAT BANKLARINING BYUDJET MABLAG‘LARI HISOBIGA MOLIYALASHTIRILADIGAN LOYIHALARDAGI ISHTIROKINI KUCHAYTIRISH MEXANIZMLARI	26
Maxmudov Rahimjon Hamid o‘g‘li	
KORPORATIV BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING STRATEGIK YO‘NALISHLARI.....	33
Shakirova Gulbaxor Sharipdjanovna	
YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISHDA XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI VA UNI O‘ZBEKISTON SHAROITIDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI	38
Ne‘matova Mavsuma, Xolmamatov Diyorbek	
ВЛИЯНИЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ НА ИНВЕСТИЦИОННУЮ АКТИВНОСТЬ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ	43
Буранова Лола Вахобовна	
ФИНТЕХ-ЭКОСИСТЕМА КАК ФАКТОР ИНКЛЮЗИВНОГО И УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА: СТРУКТУРНЫЙ АНАЛИЗ И ПЕРСПЕКТИВЫ ТРАНСФОРМАЦИИ	54
Эшмуротов Дониёр Ихтиёр угли	
ZAMONAVIY MARKETING KONSEPSIYALARI ASOSIDA XIZMATLAR RAQOBATBARDOSHLIGINING USLUBIY JIHATLARI	60
Ostonaqulova Gulsaraxon Matyoqub qizi, Fayzullayeva Zamira Alijonovna	
XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARINING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA‘MINLASHDA SERVIS XAVFSIZLIGI INDEKSI: SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA.....	64
Shodmanova Zubayda Ubaydullayevna	
QURILISH FAOLIYATI SOHALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ILG‘OR XORIJIY TAJRIBALARI	73
Xusanov Kamoliddin Xolmamat o‘g‘li	
INSON KAPITALI VA KADRLAR SALOHİYATINI BOSHQARISHNING NAZARIY KONSEPSIYALARI.....	73
Abdullo Sohobov	
O‘ZBEKISTONDA URBANIZATSIYA JARAYONLARI JADALLASHUVI VA UNING HUDUDIIY XUSUSIYATLARI	84
Mamanazarov Oybek Shomurodovich	
KORXONALAR MOLIYAVIY HOLATINI MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI (MHXS) ASOSIDA BAHOLASHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	91
Xamidov Javoxir Shavkat o‘g‘li	
BIZNES JARAYONLARINI MONITORING QILISH TIZIMINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	95
Dadajonova Madina Ravshan qizi	
O‘ZBEKISTON VA XORIJIY MAMLAKATLARDA BENEFITSIAR MULKDOR KONSEPSIYASINI QO‘LLASHNING DOLZARB MASALALARI	100
Ochilov Farhod Malikovich	
O‘ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISHNING MAKROIQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH (GDP, BANDLIK VA INVESTITSİYALAR KESIMIDA)	106
Hayitov Jamshid Xolboyevich	

INVESTITSION JOZIBADORLIKKA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI	111
Mamatqulova Hafiza Bahodir qizi IPOTEKA BOZORI MUAMMOLARINING EMPIRIK TAHLILI VA ULARNI BARTARAF ETISH STRATEGIYALARI	118
Ollokulova Feruza Mansurovna, Safarova Dilrabo Baxriddin qizi MILLIY IQTISODIYOT RAQOBATIDA NAZARIY VA AMALIY QARASHLAR.....	122
Karimova Iroda Abdusattarovna KORPORATIV BANK XIZMATLARIGA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR HAMDA ZAMONAVIY BIZNES MODELLARNI JORIY ETISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI	128
Qurbonov Abror Abdullayevich GREEN ECONOMY DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN AND INDONESIA: A COMPARATIVE STUDY	133
Ibrokhimova Iroda Ikromjon Kizi. Askolani. Javliyev Nuriddin Bektemir o'g'li AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA REKRUTING AGENTLIKLARINING O'RNI	142
Sherkulova Nodirabegim Baxordin qizi ФАКТОРЫ ТЕКУЧЕСТИ КАДРОВ И МЕХАНИЗМЫ УДЕРЖАНИЯ ПЕРСОНАЛА В СОВРЕМЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	148
Джураева Гузаль Шавкатовна BUDJET DAROMADLARI TARKIBIDAGI SOLIQLARNING ULUSHINI BOSHQARISH	156
Abduraxmonova Gulmira Sobir qizi RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AVTOSERVIS SHOXOBCHALARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH..... 161	
Marqayev Xurshid Aliqulovich THE ECONOMIC NATURE OF HUMAN CAPITAL AND ITS RECOGNITION IN ACCOUNTING AS AN OBJECT OF ECONOMIC ANALYSIS	165
Zafar Qodirov Abdivaxobovich O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH	170
Ibragimov G'ayrat Abraqulovich. Tursunov Ozod Matlubovich Shukurova Nilufar Qahramonova IMPROVING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE SERVICES IN THE DIGITAL ECONOMY.....	175
Mirzaev Kulmamat Djanzakovich NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARI MOLIVAVIY BARQARORLIGINI BAHOLASHDA INTEGRAL KO'RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	179
Aliyev Arslon Salom o'g'li A STUDY ON THE COLLABORATIVE MECHANISM OF DIGITAL ARCHIVES GOVERNANCE AND TALENT GOVERNANCE: AN ANALYSIS BASED ON JOB COMPETENCY, PERFORMANCE EVALUATION, AND ORGANIZATIONAL EFFECTIVENESS.....	184
Wang Biao USTAMA ISHLAB CHIQUARISH XARAJATLARINING MAZMUNI VA UNI XALQARO STANDARTLARGA MUVOFIQ TAKOMILLASHTIRISH	190
Tashnazarova Dilfuza Samiddinovna INTEGRATSIYA SAMARADORLIGINI O'LGHASHNING METODOLOGIK MODEL VA INDIKATORLAR TIZIMI.....	195
Aliqulov Abbas Baxtiyor o'g'li XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA XIZMATLAR SIFATINI TAKOMILLASHTIRISH	202
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich MOLIVAVIY HISOBOTLAR AUDITINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	207
Elomonov Dadaxon Ozodullayevich	

TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARIDA IQTISODIY RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI.....	213
L.S. Azimova	
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF IFRS AND FINANCIAL REPORTING	218
Tojiboyev Abdullajon Kamoliddin o'g'li	
PAXTA-TO'QIMACHILIK SANOATIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIKNING HUQUQIY ASOSLARI.....	223
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
TURIZM KORXONALARIDA XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISH ORQALI RAQOBATBARDOSHLIKNI KUCHAYTIRISHNING ZAMONAVIY BOSHQARUV MEXANIZMLARI	227
Ergasheva Zarifa Baxtiyarovna	
CHO'L-YAYLOV CHORVACHILIGI MAJMUASI RIVOJLANTIRISH	232
Nurmanov Sherzod Xujayarovich	
KREDITORLAR REYTINGINI MASHINAVIY O'QITISHGA ASOSLANGAN BASHORATLASH ALGORITMLARI.....	237
Beknazarov Ulug'bek Zafar o'g'li	
MIKROIQTISODIYOTDA ISTE'MOLCHILAR XULQ-ATVORI VA TALAB SHAKLLANISHI OMILLARI	242
Raximov Azizbek Saliyevich	
OLIY TA'LIMNI MOLIALASHTIRISHNING ILG'OR XORIJIY Tajribasi: AQSH MISOLIDA.....	246
Kurbanov Baxodir Negmatullayevich	
O'ZBEKISTON TURIZM INDUSTRIYASINI BOSHQARISHDA INNOVATSION YONDASHUVLARNI JORIY ETISH USULLARI.....	250
Ashurova Shaxnoza Almasovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI KORXONALARINING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING NAZARIY ASOSLARI	257
Sharipova Shahlo Istamovna	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALAR ASOSIDA XIZMATLAR SIFATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	262
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
XIZMATLAR SOHASIDA MIJOZ QONIQLASHINI OSHIRISH MEXANIZMLARI: QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA	278
Aqsungul Usenova Tenel qizi, Qoraqalpoq davlat universiteti	
Dawletmuratov Adilbay Mirzaboyevich	
O'ZBEKISTONDA QANDOLAT MAHSULOTLARI BOZORINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI.....	283
Azlarova Munira Muhammad-Amin qizi	
TA'LIM XIZMATLARI BOZORINI SHAKLLANTIRISH, RIVOJLANTIRISH VA KO'RSATKICHLARINI O'RGANISH.....	289
Bozorova Madina Raxmat qizi	
IMPROVING SERVICE QUALITY MONITORING IN SERVICE ENTERPRISES BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES.....	294
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
KREDITLASH MEXANIZMINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA UNING TARIXIY RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	299
Ortiqov Husan Usmonaliyevich	
O'ZBEKISTONDA QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORI MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI.....	304
Abdusalomov Ozodbek Baxtiyor o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA SERVIS XAVFSIZLIGI INDEKSI: SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA	311
Shodmanova Zubayda Ubaydullayevna	
O'ZBEKISTONDA EKSPORTNI OSHIRISHDA AKT RIVOJLANISHINING O'RNI.....	315
Sadriddinov Ulug'bek Jaloliddin o'g'li	

QURILISH FAOLIYATI SOHALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ILG'OR XORIJIY TAJRIBALARI.....	322
Xusanov Kamoliddin Xolmamat o'g'li	
INSON KAPITALI VA KADRLAR SALOHİYATINI BOSHQARISHNING NAZARIY KONSEPSIYALARI	326
Abdullo Sohibov	
SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA TIJORAT BANKLARIDA RISK-MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	331
Davronov Sanjar Ziyotovich	
SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA BOSHQARUV QARORLARINI QABUL QILISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	336
Ashrapova Noilaxon Niyazxanovna	
ISHLAB CHIQRISH KORXONALARINI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI TAHLILI VA UNGA ILMIY YONDASHUVLAR.....	340
Ochilov Baxtiyor Muminjonovich	
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF IFRS AND FINANCIAL REPORTING.....	346
Tojiboyev Abdullajon Kamoliddin ugli	
SIRKULYAR IQTISODIYOTGA O'TISH: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR	351
Astanakulov Olim Tashtemirovich	
Muxammad Id Balbaa (Muhammad Eid Balbaa)	
Habibe Elif Kutlugun (Habibe Elif Kutlugun)	
GLOBAL IQLIM O'ZGARISHI FONIDA EKOLOGIK SIYOSAT VA BARQAROR RIVOJLANISH STRATEGIYALARI	357
Xamzayev Abdushukur Xudoyqulovich	
INTERNATIONAL MARKETING STRATEGIES FOR UZBEKISTAN'S TEXTILE INDUSTRY: CHALLENGES, OPPORTUNITIES, AND ECONOMETRIC EVIDENCE	362
Aziz Kurbanovich Abdullaev	
Sarvarbek Allayev Erkin ugli	
Shavkat Asrolovich Ruziev	
DIRECTIONS FOR TOURISM DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES	369
Mirzaev Kulmamat Djanzakovich	
TEMIR YO'L TRANSPORTIDA SOLIQQA TORTISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI TAHLILI ("O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI" AJ MISOLIDA).....	373
Barotov Baxtiyor Vaxobovich	
CHIQUINDILARNI QAYTA ISHLASHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA BARQAROR RIVOJLANISHDAGI O'RNI	377
Muxitdinova Kamola Alisherovna	
TRANSPORT LOGISTIKASIDA TAVAKKALCHILIKLARNI SUG'URTALASH: O'ZBEKISTON VA AQSH TAJRIBASI ASOSIDA TAQQOSIY TAHLIL.....	381
Jabborov Islom Xusan o'g'li	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINING IQTISODIY SALOHİYATINI BARQAROR BOSHQARISH	385
Xayrullayev Shaxram Yunus o'g'li	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SERVIS KORXONALARIDA XIZMATLAR SIFATI BOSHQARUVINING ZAMONAVIY MODELLARI	392
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
BIZNES JARAYONLARI MONITORINGI SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA KO'RSATKICHLARI.....	398
Dadajonova Madina Ravshan qizi	
SIRKULYAR IQTISODIYOT KONSEPSIYASINI AMALGA OSHIRISHNI BAHOLASH KO'RSATKICHLARINI (INDIKATORLARINI) SHAKLLANTIRISH.....	403
Sharifxo'jayeva Xonzodaxon A'lo qizi	

TURIZM QISHLOQLARINI SHAKLLANTIRISH MEZONLARI VA INDIKATORLARI TIZIMI	408
Xudaynazarova Dilorom	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIVAVIY BOSHQARUV VA BOSHQARUV HISOBI TIZIMINING AMALIYOTI: MUAMMOLAR VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	416
Xojiboyev Muxiddin Shodimuxamedovich	
DAVLAT XARIDLARI JARAYONIDA XAVFLARNI IDENTIFIKATSIYA QILISH, TASNIFLASH VA RISKKA ASOSLANGAN ICHKI AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH	421
Meliboyev Askar Eshmuratovich	
DEVELOPING GARMENT MANUFACTURING STRATEGY IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION	426
Mahbuba Rahmonova	
Feruza Mansurovna Ollokulova	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QISHLOQ XO'JALIGIDA INVESTITSIYA SIYOSATINING IQTISODIY AHAMIYATI	430
Bakhit Mambetnazarov	
Atabek Tureev	
SOLIQ TUSHUMLARI VA MAJBURIY AJRATMALARNING DAVLAT MOLIVASIDAGI O'RNI: 2020-2025 YILLAR TAHLILI VA ISTIQBOLI.....	434
Olimov Shukurulla Dilshodjon o'g'li	
ФАКТОРЫ ТЕКУЧЕСТИ КАДРОВ И МЕХАНИЗМЫ УДЕРЖАНИЯ ПЕРСОНАЛА В СОВРЕМЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ УЗБЕКИСТАНА	439
Джураева Гузаль Шавкатовна	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	447
Mamirov Zamir Uzoq o'g'li	
XORIJIY TO'G'RIDAN-TO'G'RI INVESTITSIYALARNI JALB ETISHDA O'ZBEKISTON TAJRIBASI: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	453
Xatamov Nurbek Ochilidievich	
DAVLAT BYUDJETI XARAJATLARI HISOBI VA TAHLILINING AMALDAGI TIZIMI	458
Ostonokulov Azamat Abdurkarimovich	
Tursinbaev Gafur Jolmurzaevich	
MOLIVAVIY HISOBOTLAR AUDITINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	464
Elomonov Dadaxon Ozodullayevich	
СТРАХОВАНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ СНИЖЕНИЯ ФИНАНСОВЫХ ПОТЕРЬ ОТ НЕПРЕДВИДЕННЫХ РИСКОВ, ОКАЗЫВАЮЩИХ ВЛИЯНИЕ НА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКУЮ ПРИБЫЛЬ (ДОХОД).....	470
Азимжон Мелиев Муродулло угли	
A STUDY ON THE COLLABORATIVE MECHANISM OF DIGITAL ARCHIVES GOVERNANCE AND TALENT GOVERNANCE: AN ANALYSIS BASED ON JOB COMPETENCY, PERFORMANCE EVALUATION, AND ORGANIZATIONAL EFFECTIVENESS	475
Wang Biao	
SANOAT KORXONALARI INNOVATION SALOHİYATINI BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	481
Bahodirov Shohruh Bahodir o'g'li	
QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORINI TARTIBGA SOLISHNING XALQARO TAJRIBASI.....	488
Mallabayev Jobir Baxtiyorovich	
ANALYSIS OF THE FINANCIAL AND ECONOMIC ACTIVITY REPORTS OF OOO SAM TRADING STROY	493
Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
WAYS TO IMPROVE THE USE OF FOREIGN EXPERIENCE IN THE TRANSPORT	

AND LOGISTICS CLUSTER IN THE NEW UZBEKISTAN.....	500
Musayeva Shoira Azimovna	
FOUNDATIONS FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TRANSPORT LOGISTICS IN UZBEKISTAN	507
Muradov Alisher Kurbanbaevich	
DAVLAT MULKINI BOSHQARISHNING INNOVATSION VA RAQAMLI MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	513
Musurmonqulov Muhammad Ural o'g'li	
KORXONALARNING INVESTITSIYA FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH: NAZARIYA VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR INTEGRATSIYASI.....	521
No'monjonova Muazzam Mahbubjon qizi	
KORXONALARDA DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARNI BOSHQARISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	526
Mirzaev Ozod Furkatovich	
INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH: GIDROENERGETIKA SEKTORI MISOLIDA	531
Xusanov Shaxbozbek Shuxratjon o'g'li	
ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ ИННОВАЦИИ В КРАУДФАНДИНГЕ: БЛОКЧЕЙН, ИИ И БУДУЩЕЕ ИНВЕСТИРОВАНИЯ	538
Хамидова Фаридахон Абдулкарим кизи	
Каримова Азиза Аъзамиддин кизи	
BANK TIZIMIDA QO'LLANILADIGAN RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING TURLARI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	545
Ollokulova Feruza Mansurovna	
Xursanova Shaxnoza Anvar qizi	
TA'LIM MUASSASALARIDA QO'SHIMCHA TA'LIM XIZMATLARINI BOSHQARISHNING NAZARIY YONDASHUVLARI	549
Safarova Kamola Shuxrat qizi	
QASHQADARYO VILOYAT MINTAQASINING IQTISODIY XAVFSIZLIK DARAJASI VA UNI BAHOLASH USLUBIYATI	553
Nurxonov Komiljon Tovkarayevich	
AYOLLARGA NISBATAN ZO'RAVONLIKNING IQTISODIY OQIBATLARI VA UNI KAMAYTIRISHNING BARQAROR RIVOJLANISHDAGI O'RNI.....	562
Feruza Bahodirxonovna Ibragimova	
ИНВЕСТИЦИОННЫЙ И ИННОВАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ТУРИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ: СТРУКТУРНЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ И НОВЫЕ ИСТОЧНИКИ РАЗВИТИЯ.....	567
Насиров Дилшод Фархадович	
Асадов Амальжон Мехрожевич	
Ахматов Алинур Дилшодович	
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ МОДЕЛИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ	572
Насиров Дилшод Фархадович	
Хамраева Севара Мамуржановна	
Бахтиярова Алтынгул Бахтияровна	
INVESTITION JOZIBADORLIKKA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI	579
Mamatqulova Hafiza Bahodir qizi	
ЦИФРОВЫЕ ПЛАТФОРМЫ КАК НОВАЯ ФОРМА ОРГАНИЗАЦИИ БИЗНЕСА – ЭВОЛЮЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ И ИНСТИТУЦИИ	586
Рахмонов Хумоюн Рустамжон угли	
XORIJIIY BANKLARNING YANGI BOZORLARGA KIRISH STRATEGIYALARI VA ULARNING MILLIY BANK TIZIMLARIGA TA'SIRI ("IPOTEKA-BANK" AKSIYADORLIK TIJORAT BANKI MISOLIDA)	598
Kadirov Vaxid Marimbayevich	
Rajabboyeva Asalxon Mahmud qizi	
OECD VA YEVROPA ITTIFOQI MAMLAKATLARIDA BILVOSITA SOLIQQA TORTISH TIZIMLARINING QIYOSIY TAHLILI VA O'ZBEKISTONDA UNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	605
Tuxliyev Bozor Karimovich	
Dusiyarov Sherzod Xolmuratovich	
JISMONIY TARBIYANING INSON SALOMATLIGINI MUSTAHKAMLASHDAGI ROLI	614
Abdilaxatov Zafar Abdigapirovich	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ СТРУКТУРЫ УПРАВЛЕНИЯ ПРОЕКТАМИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ ТАМОЖНИ	621
Ли Ирина Валентиновна	

JAHON IQTISODIYOTIDA O'ZBEKISTONNI TUTGAN O'RNI VA UNI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI	627
Boboqulov Sanjar Bahromqulovich	
OBODONLASHTIRISH XIZMATLARI IJTIMOY MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	633
Hayitov Jamshid Xolvoyevich	
Ibragimova Gulhayo Nuriddin qizi	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI TAHLILI	638
Hamroyeva Sabina Ismoil qizi	
EXPLORATION OF TOURISM FLOW GENERATING IN SAMARKAND UNDER THE BACKGROUND OF DIGITAL ECONOMY	644
Jie YANG	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ОЗДОРОВИТЕЛЬНОГО ТУРИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ.....	651
Усманова Диляфруз Каршиевна	
YASHIL ISTE'MOL XULQ-ATVORINI SHAKLLANTIRISH OMILLARI VA STRATEGIK ISTIQBOLLARI	656
Ishmuratov Baxodir Xusanovich	
O'ZBEKISTONDA INFLYATSIYA VA FOIZ SIYOSATINING BANK KREDITLARIGA TA'SIRI	661
Ibragimova Saule Orinbaevna	
IJTIMOY HIMOYA TIZIMI SAMARADORLIGINI BAHOLASHDA IJTIMOIY-IQTISODIY KO'RSATKICHLARNING ROLI: STATISTIK YONDASHUV	665
Qurbonboyev Abdulla Mansur o'g'li	
O'ZBEKISTONDA INFLYATSIYAGA QARSHI KURASH DASTURINI AMALGA OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	671
Murtazayev Ulug'bek Abdusalom o'g'li	
XARAJATLAR HISOBINI YURUTISHNING ZAMONAVIY USULLARI TAHLILI	675
Xasanov Baxodir Akramovich	
Yo'ldiyev Oybek Ulug'bek o'g'li	
SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIYAVIY RISKLARINI KOMPLEKS BAHOLASH METODOLOGIYASI	683
Baymuratova Gulirayxon Tursunbayevna	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISH.....	688
Ibragimov Husen Ismailovich	
KONSALTING XIZMATLARINING RIVOJLANISH EVOLYUTSIYASI VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI	692
Ermamatova Shoxsanam Ermamat qizi	
GLOBAL BRANDING VS. LOCAL BRANDING: STRATEGIC TRADE-OFFS IN INTERNATIONAL MARKETING	698
Aziz Kurbanovich Abdullaev	
Mamasolieva Kamila	
Akhmedova Zaynabkhon Khayrullo qizi	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA INVESTITSIYA MUHITINI YAXSHILASH MEXANIZMLARI VA ULARNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI.....	706
Xatamov Nurbek Ochilboyevich	
TIJORAT BANKLARINING SAMARADORLIGIGA TA'SIR QILUVCHI MAKRO VA MIKROIQTISODIY KO'RSATKICHLARNI EKONOMETRIK TAHLILI	711
Nabixojayeva Maxfuza Ulug'bekovna	
AGROKLASTERLARDI MAHSULOT (ISH, XIZMAT)LARNI SOTISH JARAYONLARI AUDITINING AMALIYOTI.....	717
Eshmuratov Ulug'bek Tashmuratovich	
SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI MOLIYALASHTIRISHDA DASTURIY BYUDJETLASHTIRISHNI JORIY ETISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI	723
Umidjon Abdullajonov	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ПРОБЛЕМНЫМИ КРЕДИТАМИ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ	730
Избосаров Бобуржон Бахриддинович	
Ахмедова Улмасой Хусан кизи	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ФИНАНСОВОЙ ПОДДЕРЖКИ ПРИВЛЕЧЕНИЯ БЕДНЫХ СЕМЕЙ К ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВУ	736
Ережепов Кууанышбай Жиенбай улы	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIR ETUVCHI ICHKI VA TASHQI OMILLAR TASNIFI.....	741
Jalolov Abbosxon Ravshanxon o'g'li	
BYUDJET TASHKILOTLARIDA ASOSIY VOSITALAR HISOBINI MODERNIZATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	747

Ruziyev Shavkatjon Faxridinovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI MOLIYAVIY TA'MINLASHNING XORIJIY Tajribasi.....	756
Aymurzaeva Gulnaz Puxarbaevna	
YER-SUV RESURLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELLEKTNI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	762
Rustamov Umidjon Xayitboyevich	
GEOSIYOSIY NOANIQLIK SHAROITIDA TA'MINOT ZANJIRLARINI BOSHQARISHNING INNOVATSION MODELI	767
Nodir Xidirov G'iyosaliyevich	
Sarvinovxon Lutfullayeva Azizxon qizi	
NEFT-GAZ SANOATIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING XALQARO Tajribasi	775
Mallayev Sirojiddin Eshdaviatovich	
AGROKLASTERLAR RIVOJLANISHINING INSTITUSIONAL-IQTISODIY NAZARIY MODELI	781
O'rinboyev Ulug'bek Otabekovich	
ИНТЕГРАЦИЯ ПРИНЦИПОВ CSR В СИСТЕМУ УСТОЙЧИВОГО КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ.....	789
Идиева Наргиза Олимовна	
Норова Саломат Юсуповна	
KORXONALARNING INVESTITSIYA FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH: NAZARIYA VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR INTEGRATSIYASI.....	797
No'monjonova Muazzam Mahbubjon qizi	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВЗАИМОСВЯЗИ БЕРЕЖЛИВОСТИ И ИННОВАЦИЙ.....	803
Аллаберганов Закир Габиович	
"YASHIL IQTISODIYOT" BARQAROR RIVOJLANISHNING MUHIM YO'NALISHI SIFATIDA (YEVRONA ITTIFOQI MISOLIDA)	809
Sharifxodjayev Shavkat Oqilovich	
Achilova Shirin Shavkat qizi	
DON MAHSULOTLARI KORXONALARIDA RESURLARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY AHAMIYATI	815
Aipova Iroda Ikramovna	
DON MAHSULOTLARI SANOATIDA EKOLOGIK VA IQTISODIY SAMARADORLIKNI UYG'UNLASHTIRISH.....	820
Aipova Iroda Ikramovna	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KO'P KVARTIRALI UY-JOY FONDIGA XIZMAT KO'RSATISH TIZIMINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH	826
Najmiddinov Sherzod Qiyomiddin o'g'li	
Berdiyeva Dilfuza Axatovna	
ENERGETIKA INFRATUZILMASINING HUDUDIY RIVOJLANISH VA IJTIMOY TENGLIKKA TA'SIRI.....	831
Babjanova Dilfuza Abdurasulovna	
SANOAT KORXONALARIDA QAROR QABUL QILISH JARAYONLARIGA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISH SAMARADORLIGI.....	836
Xusanova Malohat Mingnorovna	
АНАЛИЗ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ПРОЕКТАМИ И ПРОГРАММАМИ СТРАТЕГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ООО «YANGI ZAMON TUHFASI»	842
Шавкатов Шохаббос Шухрат угли	
O'ZBEKISTON MISOLIDA LOMBARD SEKTORI MOLIYAVIY KO'RSATKICHLARI VA HISOB AMALIYOTI.....	854
Maksud Zaxirov	
IQTISODIY O'SISH VA O'ZBEKISTONNING YAIM DARAJASI.....	859
Nurova Farog'at Salohiddin qizi	
MINTAQAVIY MEHNAT BOZORI - XALQARO MEHNAT BOZORINING BIR QISMI SIFATIDA	864
Ismatova Shoxsanam Abdulaziz qizi	
DIGITAL INTERNATIONAL MARKETING: PROMOTION WITHOUT BORDERS (Rapid entry into foreign markets on a minimal budget using social media, influencers, and marketplaces (Amazon, AliExpress))	869
Abdullaev Aziz Kurbanovich	
Azimov Khumoyun Khamid ugli	
Pardayev Khusniddin Jakhongir ugli	
O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA NOSTANDART BANDLIK SHAKLLARIDAN FOYDALANISHNING ILG'OR XORIY Tajribalari	878
Fayzullayev Nurulla Baxromovich	

TIBBIYOT TIZIMINI MOLIALASHTIRISHNING YANGI YECHIMLARI.....	885
Muhammadiev Ramz Zoirjon o'g'li	
BANKLAR INNOVATSION FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISHDA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMINING O'RNI	888
Muxtorova Shaxlo Farxodovna	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA INVESTITSiya LOYIHALARINI MOLIALASHTIRISH MANBALARI TAHLILI.....	893
Nazirova Sayyora Baxtiyorovna	
Ergasheva Komila To'ra qizi	
MAHALLALARDA TADBIRKORLIK EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISHDA INSTITUTSIONAL ISLOHOTLARNING METODOLOGIK MODEL	897
Sharopova Nafosat Radjabovna	
SANOAT KORXONALARIDA LOGISTIKA TIZIMINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH	904
Shoyimov Sarvar Qahramon o'g'li	
БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ В СИСТЕМЕ КОРПОРАТИВНОГО КОНТРОЛЯ В УСЛОВИЯХ «ЗЕЛЕННОЙ» ЭКОНОМИКИ	908
Эргашева Шахло Тургуновна	
ISHLAB CHIQUVCHI ORTIQCHALIGI VA ISTE'MOLCHI ORTIQCHALIGI	915
Ortiqov G'anisher Xudoyberdi o'g'li	
Xo'jaqulov Hasan Dilshod o'g'li	
РАЗВИТИЕ БЕЗНАЛИЧНЫХ ПЛАТЕЖЕЙ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СФЕРЫ УСЛУГ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	920
Ишонкулова Феруза Асатовна	
O'ZBEKISTON MEHMONXONA XO'JALIKLARIDA BUXGALTERIYA HISOB VA AUDIT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	926
Asqarova Lobarxon Usmanjanovna	
KORPORATIV BIRLASHISHLAR VA QO'SHIB OLISHLAR: NAZARIY ASOSLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	930
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Xolmurodova Sevara Asqarovna	
MAMLAKATIMIZ QISHLOQ XO'JALIGIDA OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARINING ZAMONAVIY BOSHQARUVI.....	936
Siddiqov Zoxid Tulkunovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA IQTISODIY MEXANIZMNING QIYMATNI BAHOLASH VA NARX SHAKLLANISHIGA TA'SIRINI KUCHAYTIRISH	941
Rasulev Alisher Fayziyevich	
Oxunova Oygul Usmonjon qizi	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA IQTISODIY MEXANIZMNING QIYMATNI BAHOLASH VA NARX SHAKLLANISHIGA TA'SIRINI KUCHAYTIRISH

Rasulev Alisher Fayziyevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti professori, i.f.d. (DSc)

Email: arasulev@yandex.ru

ORCID: 0000-0002-8526-6777

Oxunova Oygul Usmonjon qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti katta o'qituvchisi, PhD

Email: oxunova.o93@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8226-1041>

Annotatsiya: Ushbu maqolada iqtisodiy mexanizmning asosiy ishlab chiqarish omillari qiymatini baholash hamda iqtisodiyotda tarmoqlararo ekvivalent tovar almashinuviga erishishga ta'siri bilan bog'liq dolzarb muammolar tahlil qilingan. Tadqiqotda narx shakllanishiga ta'sir etuvchi iqtisodiy mexanizm instrumentlari — narxlarni davlat tomonidan tartibga solish, soliqqa tortish va boshqa omillarning zamonaviy rivojlanish tendensiyalariga alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqotning maqsadi narxlarni tartibga solish samaradorligini oshirish zaruratini asoslash, milliy iqtisodiyotning bazaviy tarmoqlarida ekvivalent tarmoqlararo almashinuvni ta'minlash shart-sharoitlarini ishlab chiqish, ishlab chiqarishning asosiy omillariga adolatli qiymat bahosini ta'minlash hamda tabiiy monopoliyalar va monopol korxonalar mahsulotlari bo'yicha xarajatlar, foyda va narxlarning asossiz oshishini cheklashga qaratilgan takliflarni ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot natijalariga ko'ra, xo'jalik mexanizmini, xususan uning eng muhim iqtisodiy instrumentlari — narx shakllanishi va soliqqa tortishni takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ishlab chiqarish omillari, soliqqa tortish, narx va narx shakllanishi, xo'jalik mexanizmi, mahsulot rentabelligi.

Аннотация: В данной статье рассматриваются актуальные вопросы, связанные с влиянием хозяйственного механизма на оценку стоимости основных факторов производства и обеспечение эквивалентного межотраслевого товарообмена в экономике. Особое внимание уделено анализу современных тенденций государственного регулирования ценообразования, налогообложения и других инструментов хозяйственного механизма, влияющих на формирование цен. Целью исследования является обоснование необходимости повышения эффективности регулирования цен, разработка мер по обеспечению условий эквивалентного межотраслевого обмена в базовых отраслях национальной экономики, достижение справедливой оценки основных факторов производства, а также содержание необоснованного роста затрат, прибыли и цен на продукцию субъектов естественных монополий и монополистических предприятий. По результатам исследования разработаны научно-практические рекомендации по совершенствованию хозяйственного механизма, в частности его ключевых экономических инструментов — ценообразования и налогообложения.

Ключевые слова: факторы производства, налогообложение, цены и ценообразование, хозяйственный механизм, рентабельность продукции.

Abstract: This article examines some current issues related to the impact of the economic mechanism on the valuation of key production factors and the achievement of equivalent intersectoral commodity exchange in the economy. Particular attention is paid to the analysis of trends in government regulation of pricing, taxation, and other instruments of the economic mechanism that influence price formation. The aim of the study is to substantiate the need to improve the effectiveness of pricing regulation, develop measures to ensure conditions for equivalent intersectoral exchange in the core sectors of the national economy, to achieve a fair valuation of key production factors, and curb unjustified increases in costs, profits, and prices for products of natural monopolies and monopolistic enterprises. Based on the study's results, recommendations have been developed for improving the economic mechanism, and in particular, its two most important economic instruments — pricing and taxation.

Keywords: production factors, taxation, prices and pricing, economic mechanism, product profitability

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotida jadal sur'atlar bilan bozor islohotlarini amalga oshirish davom etayotgan ayni vaqtda, konstitutsiyaga muvofiq, iqtisodiyotning asosini mulkchilikning turli shakllari tashkil etadi. Davlat bozor munosabatlari va halol raqobatni rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratadi, iste'molchilar huquqlarining ustuvorligini hisobga olgan holda iqtisodiy faoliyat, tadbirkorlik va mehnat erkinligini kafolatlaydi.

Iqtisodiyotni boshqarishning xo'jalik mexanizmi isloh qilinishi doirasida davlat funksiyalari qisqartirilmoqda, narx shakllanishini davlat tomonidan tartibga solish usullari takomillashtirilmoqda. Energetika sohasida xarajatlarning qoplanish darajasini oshirish va uni budjet mablag'lari hisobidan subsidiyalashni qisqartirish maqsadida energiya resurslari narxlarini liberallashtirish amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, tadbirkorlik subyektlarini soliqqa tortish tizimi, pul-kredit siyosati va xo'jalik mexanizmining boshqa instrumentlari modernizatsiya qilinmoqda.

Bozor iqtisodiyoti poydevorini shakllantirishni yakunlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 4-martdagi "O'zbekiston — 2030" strategiyasida belgilangan asosiy yo'nalishlar bo'yicha islohotlarni amalga oshirishning 2024-yildagi ustuvor chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-109-son¹ qaroriga muvofiq mamlakatda 2024-yilda strategik yo'nalishlarda islohotlarni amalga oshirish bo'yicha chora-tadbirlar rejasini joriy etildi. Ular orasida iqtisodiyotni yanada liberallashtirish, davlatning undagi dominant mavqei qisqartirish, mikrobiznes, kichik va o'rta tadbirkorlikni rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash vazifalari mavjud.

O'zbekiston Prezidenti Sh. Mirziyoyev 2024-yil 17-oktabr kuni yil yakunlari bo'yicha kutilayotgan iqtisodiy natijalarni muhokama qilishga bag'ishlangan yig'ilishda xorijiy ekspertlar 2025-yilda raqobat kuchayishi va xomashyo narxlarining beqarorligi sababli tashqi eksport bozorlaridagi vaziyat murakkablashishini prognoz qilayotganini ta'kidladi. Jahon iqtisodiyotidagi ushbu tendensiya mahalliy ishlab chiqarish hamda eksport qilinadigan mahsulotlar uchun sinov bo'lishi mumkin. 2025-yilda iqtisodiyotni rivojlantirishning asosiy ustuvor yo'nalishlari transport va logistika, axborot texnologiyalari, agrar va moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish, jalb qilingan mablag'lardan samarali foydalanishdan iborat bo'lishi qayd etildi. Tarkibiy o'zgarishlarni tadbirkorlar faoliyatiga aralashish orqali emas, balki raqamlashtirish, sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etish va yashirin iqtisodiyotni legallashtirish hisobiga amalga oshirish ko'zda tutilmoqda. Ushbu ustuvorliklarga erishish uchun ishlab chiqarishni mahalliyashtirish, qo'shilgan qiymat zanjirini uzaytirish va har bir tarmoqda mehnat unumdorligini oshirish qo'llab-quvvatlanadi.²

Hukumatimiz tizimli islohotlarni yanada davom ettirish choralari ko'rishni rejalashtirmoqda. Xususan, davlat mulkini xususiyashtirish, davlat xarajatlari va biznesga soliq yukini keskin qisqartirish, bank va tashqi iqtisodiy sohalarida, shuningdek, energetika hamda agrar sektorda islohotlarni davom ettirish nazarda tutilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Har qanday mamlakatda milliy iqtisodiyotdagi faoliyatni tashkil etish usullari majmuasini ifodalovchi xo'jalik mexanizmi muhim ahamiyatga ega. Ko'plab tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, bozor iqtisodiyoti samarali davlat tartibga soluvizis barqaror rivojlana olmaydi. Shu bilan birga, reja iqtisodiyoti ham o'z vositalari tizimida bozor instrumentlaridan foydalanmasdan muvaffaqiyatli faoliyat yurita olmaydi.

Zamonaviy iqtisodiy fanda iqtisodiyotni tartibga solishning xo'jalik mexanizmi kabi murakkab kategoriyasining umumqabul qilingan ta'rifi hali shakllanmagan. Ushbu atama 1991-yilgacha bo'lgan reja iqtisodiyoti sharoitida keng qo'llanilgan. Mazkur tushuncha muammolari o'tgan asrning 80-yillarida A.I. Abalkin, I.M. Bratishchev, Yu.M. Osipova, Ya. Kornai kabi iqtisodchilar tomonidan chuqur ishlab chiqilgan.

So'nggi o'n yilliklarda liberal g'oyalarning keng tarqalishi ta'sirida "xo'jalik mexanizmi"ni shakllantirish muammolarini o'rganishga bo'lgan e'tibor sezilarli darajada pasaydi. Olimlar va amaliyotchilar orasida ushbu muammoni tadqiq etishning ahamiyati yo'q, chunki "bozor" va uning asosiy tarkibiy qismlari — xususiy mulk, talab va taklif, raqobat, monopoliyaga qarshi siyosat, bozor narxlar — tarmoqlararo aloqalarning murakkab tizimi hamda tadbirkorlar faoliyatini o'z-o'zidan samarali tartibga soladi, degan qarash mustahkamlandi.

O'rganilgan adabiyotlarda "xo'jalik mexanizmi" tushunchasiga turli mualliflar turlicha yondashadi, ammo ularning asosiy xulosalari bir-biriga yaqin. L.I. Abalkin ushbu mexanizmni ijtimoiy ishlab chiqarishni tashkil etish shakllari, boshqaruv strukturasi va usullari, iqtisodiy aloqalar, rag'batlar, huquqiy tartiblar va hatto ijtimoiy-psixologik omillar majmui sifatida talqin etadi [1]. E.G. Yasin asosiy e'tiborni institutsional baza, rejalashtirish tizimi, tashkiliy tuzilma hamda rag'bat tizimiga qaratadi [2]. J. Kornai nazarida, xo'jalik mexanizmi qo'shimcha mahsulotni o'zlashtirish usullari va qaror qabul qiluvchilarni rag'batlantirishdan tortib, davlat organlarining roliga va rasmiy hamda norasmiy "o'yin qoidalar"iga qadar bo'lgan elementlarni o'z ichiga oladi [3]. A.V. Shchennikov bozor va reja iqtisodiyoti farqlariga asoslanib, ularni tashkil etish tuzilmasi, resurslar taqsimoti va narx

1 <https://lex.uz/docs/-6854841>

2 Prezident — 2025-yil uchun davlat byudjeti to'g'risida: barcha tushumlar optimallashtirilib, xarajatlar muvozanatlashtirildi. URL: <https://www.gazeta.uz/ru/2024/10/18/budget-2025/>

shakllanishiga doir prinsiplari orqali farqlaydi [4]. A.N. Zadorozhnaya esa xo'jalik mexanizmini jamiyat, guruh va shaxsiy manfaatlarni uyg'unlashtiruvchi institutlar va usullar tizimi deb baholaydi [5].

Xo'jalik mexanizmi iqtisodiy tizimning institutsional asosi, rejalashtirish va boshqaruv usullari, resurslarni taqsimlash va narxlarni shakllantirish mexanizmlaridan tarkib topadi hamda bozorning o'z-o'zini tartibga solish vositalari bilan davlat tartibga solishini uyg'unlashtirishga xizmat qiladi. U samarali bo'lishi uchun mulk va undan olinadigan daromadlarning adolatli taqsimlanishi, rag'bat tizimlarining mavjudligi va iqtisodiy subyektlar manfaatlarining muvozanatlashuvi muhim ahamiyat kasb etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda ma'lumotlar rasmiy statistik manbalar, davlat organlari hisobotlari, normativ-huquqiy hujjatlar hamda ilmiy adabiyotlardan yig'ildi. Olingan ma'lumotlar tizimlashtirilib, taqqoslash, iqtisodiy-statistik tahlil, dinamik qatorlar va strukturaviy tahlil usullari orqali qayta ishlanib, xo'jalik mexanizmi va narx shakllanishi jarayonlarining samaradorligi baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Xo'jalik mexanizmi iqtisodiy tizimning turli elementlarini — iqtisodiy mexanizm, davlat va jamoatchilik tartibga solish tizimlari hamda institutsional muhitni o'z ichiga oladi. Ushbu elementlar o'zaro chambarchas bog'langan bo'lib, ular tizim sifatida faoliyat yuritadi. Shu bilan birga, mazkur tizimda bozorning (iqtisodiyot sektorining) o'rni va uning instrumentlari (liberallashtirilgan narxlar, xususi mulk, raqobat va boshqalar) to'g'ri belgilanishi muhimdir.

Ta'kidlash joizki, xo'jalik mexanizmining asosini mulkchilik munosabatlari tashkil etadi. Uning samaradorligi milliy iqtisodiyotda mulk va undan olinadigan daromadlarning qanchalik adolatli taqsimlanganiga bevosita bog'liqdir. Agar mulk fuqarolar, tadbirkorlar va boshqa subyektlar o'rtasida nisbatan teng va adolatli taqsimlansa, mamlakat odatda barqaror rivojlanadi va belgilangan ustuvor maqsadlarga erishadi.

Davlat tomonidan iqtisodiyotni tartibga solish shakllanayotgan xo'jalik mexanizmiga bevosita ta'sir ko'rsatishini inobatga olish zarur. Ushbu mexanizmning amal qilishi butun iqtisodiyotni qamrab oluvchi ma'muriy-buyruqbozlik tizimini shakllantirishga (to'liq rejalashtirilgan iqtisodiyot sharoitida kuzatilganidek) yo'naltirilishi mumkin yoki alohida instrumentlarni (masalan, narx shakllanishi, narxlarni tartibga solish, soliqlar tortish) iqtisodiy siyosat tarkibiga integratsiya qilish orqali amalga oshirilishi mumkin. Mahalliy va xorijiy tajriba shuni ko'rsatadiki, ikkinchi yondashuv iqtisodiy siyosatni amalga oshirishda ancha samarali hisoblanadi.

Bunday holatda hukumat bozor tartibga solishining salbiy oqibatlarini rejalashtirish, dasturlash, prognozlash, normativ ta'sir, operativ boshqaruv hamda iqtisodiyotning alohida sektorlaridagi vaziyatni monitoring qilish kabi mexanizmlar orqali yumshatishi mumkin. Ko'plab tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, faqat pul-kredit siyosati vositalaridan foydalanish uzoq muddatli istiqbolda doimo ijobiy natija bermaydi. Shu bois narx shakllanishini davlat tomonidan tartibga solish boshqa xo'jalik mexanizmlari bilan uyg'un holda qo'llanganda makroiqtisodiy darajada barqaror va muvozanatli muhitni shakllantirish imkonini beradi.

Muvaffaqiyatli mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, zamonaviy iqtisodiyot kuchli bozor sektoriga ega bo'lishi lozim. Ushbu sektorda tovarlar ishlab chiqarish va ularning harakati talab va taklif ta'sirida amalga oshiriladi, ya'ni u o'z-o'zini tartibga solish va ishlab chiqaruvchilar hamda iste'molchilarning manfaatlari asosida faoliyat yuritadi. Bozor munosabatlari dastlabdan raqobat mavjud bo'lgan sektorlar – ya'ni sotuvchilar va xaridorlar o'rtasida raqobat shakllangan sohalar keng joriy etilishi kerak.

Shu bilan birga, iqtisodiyotda doimo davlat monitoringi va tartibga solishi zarur bo'lgan sohalar mavjud. Bular qatoriga qishloq xo'jaligi, energetika, asosiy yuk va yo'lovchi transporti turlari, kimyo sanoati, mudofaa mahsulotlari ishlab chiqarish hamda davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlovchi boshqa tarmoqlar kiradi. Ushbu sohalar xo'jalik aloqalarini tartibga solish uchun narxlarni tartibga solish, narx shakllanishi, korxonalar rentabelligini nazorat qilish, ishlab chiqarish xarajatlarini monitoring qilish kabi mexanizmlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Oddiy mantiq shuni ko'rsatadiki, muvaffaqiyatli davlat o'z aholisi va biznesini elektr energiyasi, kommunal xizmatlar yoki transport xizmatlari narxlarining keskin oshish xavfiga duchor etmaydi.

Samarali hukumat qishloq xo'jaligi, kimyo sanoati va qurilish tarmoqlari holatini e'tiborsiz qoldirmaydi, chunki ularning rivoji keng aholi qatlamlarining hayotiy xavfsizligi bilan bevosita bog'liqdir.

Iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solishda iqtisodiy va ma'muriy usullardan ongli ravishda foydalanish orqali xo'jalik yurituvchi subyektlar va soliq to'lovchilarga milliy iqtisodiyot ustuvorliklarini inobatga olish bo'yicha muhim signal berish mumkin. Bu ularga ishlab chiqariladigan mahsulot turlari, hajmi va sifati bo'yicha to'g'ri qaror qabul qilish imkonini yaratadi (mulk huquqlarini himoya qilish, shartnomalarga rioya qilish va raqobat sharoitida, shu jumladan, atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish sharti bilan).

So'nggi yillarda O'zbekistonda amalga oshirilgan chora-tadbirlar asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlar dinamikasiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. So'nggi besh yil davomida YalIM o'sish sur'atlari quyidagicha bo'lgan:

2020-yilda – 101,6 %, 2021-yilda – 108,0 %, 2022-yilda – 106,0 %, 2023-yilda – 106,3 %. 2024-yilda esa 2023-yilga nisbatan YalMning real o'sish sur'ati 106,5 % ni tashkil etgan, YalM deflyatori indeksi esa 2023-yil narxlariga nisbatan 113,3 % bo'lgan³.

So'nggi yillarda respublikada iqtisodiyot va korxonalar zimmasidagi soliq yukini kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlar amalga oshirildi. Jumladan, 2019-yilda soliq yuklamasi darajasi 21,2 % ni tashkil etgan bo'lsa, 2020-yilda – 22,1 %, 2021-yilda – 22,4 %, 2022-yilda – 22,7 %, 2023-yilda – 19,4 % va 2024-yilda – 19,2 % ni tashkil etgan. Shu bilan birga, 2018-yilda, ya'ni soliq tizimi islohotlarigacha bo'lgan davrda soliq yuklamasi darajasi 18,6 % bo'lib, bu so'nggi yillardagi eng past ko'rsatkich hisoblangan. 2025-yil uchun soliq yuklamasi darajasi 18,9 % miqdorida prognoz qilinmoqda, ya'ni 2018-yil darajasiga yaqinlashishi kutilmoqda.

"O'zbekiston – 2030" strategiyasida belgilangan iqtisodiy ko'rsatkichlar hukumat oldiga kelgusi yillar uchun keng ko'lamli vazifalarni qo'yimoqda. Xususan, 2030-yilga borib mamlakat YalM hajmini 160 mlrd AQSh dollariga yetkazish rejalashtirilgan. Hukumatning yaqin besh yildagi asosiy faoliyat yo'nalishlari qatoriga makroiqtisodiy muvozanatni saqlash va iqtisodiy o'sish sur'atlarini 6–7 % darajada ta'minlash, inflyatsiyani 5–6 % darajasida ushlab turish, davlat budjeti taqchilligini 3 % doirasida saqlash, kambag'allik darajasini qisqartirish hamda bandlikni sezilarli darajada kengaytirish, yuqori qo'shilgan qiymatga ega va chuqur qayta ishlangan mahsulotlar ishlab chiqaruvchi sanoat tarmoqlarini jadal rivojlantirish kabi ustuvor vazifalar kiradi.

2024-yilning dekabr oyida respublikada 2025–2027-yillarga mo'ljallangan soliq siyosatining asosiy yo'nalishlari tasdiqlandi hamda soliq tizimiga ayrim o'zgartirishlar kiritildi. 2025-yil uchun foyda solig'i (15 %), jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i (12 %), ijtimoiy soliq (budget tashkilotlari uchun – 25 %, boshqa subyektlar uchun – 12 %), aylanmadan olinadigan soliq stavkasi (4 %) amalda saqlab qolindi. Shuningdek, qo'shilgan qiymat solig'i (QQS – 12 %), qishloq xo'jaligi yerlariga yer solig'i (0,95 %), yuridik shaxslarning mol-mulk solig'i (1,5 %) stavkalari o'zgarmagan holda qoldirildi. Shu bilan birga, elektron tijorat bilan shug'ullanuvchi soliq to'lovchilar uchun aylanmadan olinadigan soliq stavkasi 2024-yildagi 2 % dan 2025-yilda 3 % ga oshirildi.

2025-yilning iyul oyida respublikada 2026-yil uchun mo'ljallangan hamda atrof-muhitni muhofaza qilish va "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlarini qamrab olgan, shuningdek, 2028-yilgacha bo'lgan davrni o'z ichiga oluvchi O'zbekiston Respublikasining fiskal strategiyasi tasdiqlandi⁴. Yangilangan fiskal strategiyaning asosiy maqsadi o'rta muddatli istiqbolda fiskal barqarorlikni ta'minlashdan iborat. Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash maqsadida yalpi ichki mahsulotning (YalM) yillik o'sishini kamida 6 % darajada saqlash, YalM hajmini 200 mlrd AQSh dollariga yetkazish hamda aholi jon boshiga daromadni 5000 AQSh dollariga oshirish orqali O'zbekistonni o'rtacha daromaddan yuqori daromadli mamlakatlar qatoriga kiritish vazifalari belgilangan.

Respublika hukumati so'nggi yillarda asosiy e'tiborni O'zbekistonning Jahon savdo tashkilotiga (JST) a'zo bo'lishiga qaratmoqda. 2024-yil 24-may kuni Jenevada bo'lib o'tgan ishchi guruh yig'ilishida O'zbekiston 2026-yilgacha JSTga qo'shilish niyatini bildirgan. Mazkur maqsadga erishish uchun hukumat tomonidan amaldagi soliq, bojxona bojlari va yig'implarni to'lash tartiblarini Jahon savdo tashkilotining Tariflar va savdo bo'yicha bosh kelishuvi (GATT 1994) qoidalariga muvofiqlashtirish choralari amalga oshirilmoqda.

2030-yilga borib iqtisodiyotda xususiy sektor ulushini 85 % ga yetkazish hamda davlat ishtirokidagi korxonalar sonini 6 barobarga qisqartirish rejalashtirilgan. Shu maqsadda 2000 ta kompaniyadagi davlat ulushlarini sotish, 5000 dan ortiq ko'chmas mulk obyektlarini realizatsiya qilish hamda 16 ta yirik korxona aksiyalarini IPO orqali bozorga chiqarish nazarda tutilgan.

So'nggi yillarda inflyatsion jarayonlarning tezlashuvi kuzatilayotgan bo'lib, xususan, yil yakuni (oldingi yil dekabriga nisbatan) bo'yicha inflyatsiya darajasi O'zbekistonda 2019-yilda 15,2 %, 2020-yilda 11,14 %, 2021-yilda 9,98 %, 2022-yilda 12,25 %, 2023-yilda 8,77 %, 2024-yilda 9,8 %ni va 2025-yil 7,3 %ni tashkil etdi⁵.

So'nggi yillarda inflyatsiyaning asosiy omillaridan biri energiya resurslari narxlarining ma'muriy tarzda oshirilishi bo'lib qolmoqda. Bizning fikrimizcha, energiya tariflarining oshirilishi qisqa muddatda energetika tarmog'ining ishlab chiqarish-moliyaviy holatini ma'lum darajada yaxshilashi mumkin.

Bir tarmoqda narxlarni liberallashtirish (oshirish) narxlar tizimi, ish haqi darajasi va iste'mol narxlarining avtomatik muvozanatlashuviga olib kelmaydi. Real sektor doirasida eng katta zarar qishloq xo'jaligi va qurilish tarmoqlariga yetadi, chunki ular xarajatlarning oshishini to'lovga qobiliyati cheklangan yakuniy iste'molchiga to'liq o'tkaza olmaydi.

O'zbekistonda aholining taxminan yarmi shaharlarda, qolgan yarmi esa qishloq hududlarida yashaydi. Xususan, 2025-yil 1-yanvar holatiga ko'ra, shahar aholisi 51 % (19,1 mln kishi), qishloq aholisi esa 49 % (18,4 mln kishi)ni tashkil etgan. Shu munosabat bilan hukumatning muhim vazifalaridan biri shahar va qishloq aholisi

3 O'zbekiston Respublikasida 2024-yilda YAIM ishlab chiqarilishi (dastlabki ma'lumotlar) (murojaat qilingan sana: 27.04.2025). URL: https://stat.uz/img/02-ynp_press-reviz-2024_rus_74252.pdf

4 O'zbekiston Respublikasining 2026–2028-yillarga mo'ljallangan fiskal strategiyasi. Iqtisodiyot va moliya vazirligi. URL: https://api.mf.uz/media/filestore/fiskal_strategiya_2026-2028_4hxRGwi.pdf

5 O'zbekiston Respublikasida iste'mol narxlarini indeksi / O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. 2024-yil dekabr. URL: <https://stat.uz/ru/press-tsentr/novosti-goskomstata/59113-indeks-potrebitel-skih-tsen-v-respublike-uzbekistan-dekabr-2024-goda>

mahsulotlari o'rtasida ekvivalent narx almashinuvini shakllantirish uchun sharoit yaratish hisoblanadi.

Respublikada milliy iqtisodiyot rivojlanishini ta'minlashda ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda. Aholi daromadlari darajasi, xususan, ish haqi miqdori aholining katta qismi uchun shakllangan iste'mol narxlari darajasiga bosqichma-bosqich moslashib bormoqda. Xususan, 2025-yilning birinchi yarim yilligi yakunlariga ko'ra, O'zbekistonda o'rtacha nominal ish haqi deyarli 6 mln so'mni tashkil etib, bu o'tgan yilga nisbatan 17,2 % ga ko'pdir. Toshkent shahrida o'rtacha ish haqi ko'rsatkichi 10 mln so'mdan oshgan (+18,8 %)⁶. Eng yuqori o'rtacha ish haqi moliya sektorida shakllangan (bank, sug'urta, lizing, kredit-vositachilik faoliyati — 16,25 mln so'm (+13,9 %)). Undan keyingi o'rinda IT va aloqa sohasi — 14,79 mln so'm.

Agar 2025-yilning birinchi yarim yilligida 1 AQSh dollarining o'rtacha kursi 12 787,3 so'mni tashkil etganini hisobga olsak, 6 mln so'm miqdoridagi o'rtacha ish haqi taxminan 468 AQSh dollariga teng bo'ladi. Sanoatda o'rtacha ish haqi 7 173,1 ming so'm yoki 561 dollarni, yashash va ovqatlanish xizmatlari sohasida esa 4 592,6 ming so'm yoki 359 dollarni tashkil etgan.

Muvozanatli bozor iqtisodiyotini shakllantirish, ya'ni ishlab chiqarishning asosiy omillari ("mehnat", asosiy vositalar, yer maydonlari, yer osti boyliklari, tadbirkorlik faoliyati)ning adolatli qiymat bahosini ta'minlash maqsadida ish haqi qiymatini oshirishga (xarid qobiliyati hamda erkin konvertatsiya qilinadigan valyutadagi ekvivalentda), milliy valyuta kursini mustahkamlashga va narxlar o'sishini cheklashga qaratilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur.

Tadbirkorlik faoliyatini kengaytirishga xizmat qilayotgan muhim omillardan biri — qo'shilgan qiymat solig'i (QQS)ning amal qilishi hisoblanadi. Aylanma soliqni qo'llaydigan biznes subyektlari amalda QQS va foyda solig'ini to'laydigan, ya'ni umumiy soliqqa tortish tizimidan foydalanadigan tadbirkorlar bilan hamkorlik aloqalarini yo'lga qo'yish imkoniyatiga ega.

Bu esa shundan dalolat beradiki, bunday holatda yirik korxonalar sotib olingan moddiy resurslar uchun to'langan QQSni qaytarib olish mexanizmlaridan foydalanish imkoniga ega bo'ladi. Natijada tadbirkorlik mahsulotlari bozori o'zaro bog'liq segmentlar asosida rivojlanadi, bunda xo'jalik yurituvchi subyektlar o'zaro savdo qilishdan manfaatdor bo'ladi. Shu sababli QQSni qo'llashning amaldagi tartibi barcha xo'jalik yurituvchi subyektlar o'rtasida yagona va barqaror raqobat muhitini shakllantirishga xizmat qilmoqda. (1-jadval)⁷.

1-jadval

O'zbekiston Respublikasida o'rtacha nominal ish haqi 2024–2025-yillarning I yarim yilligi (AQSh dollarida)⁸

Tarmoq nomi	2024-yil I yarim yillik	2025-yil I yarim yillik	O'sish (martta)
Sanoat	492,9	560,9	1,14
Qurilish	439,0	460,5	1,04
Savdo	468,6	524,0	1,12
Tashish va saqlash	613,6	704,3	1,15
Yashash va ovqatlanish xizmatlari	345,7	359,2	1,04
Axborot va aloqa	998,7	1 156,3	1,16
Bank, sug'urta, lizing, kreditlash va vositachilik xizmatlari	1 126,7	1 271,0	1,13
Ta'lim	277,4	323,9	1,17
Sog'liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlar	260,9	289,1	1,11
San'at, ko'ngilochar va dam olish	331,7	393,9	1,19
O'rtacha ko'rsatkich	404,1	467,8	1,16

Bizning fikrimizcha, texnologik zanjirning har bir bosqichida QQSni hisoblashning amaldagi tartibi xomashyo tarmoqlari bilan yakuniy iste'mol mahsulotlari ishlab chiqariladigan tarmoqlar o'rtasidagi narx nomutanosibligini kuchaytiradi. QQS stavkasi qanchalik yuqori bo'lsa va ushbu soliq ishlab chiqarish zanjirining qanchalik ko'p bo'g'inlarini qamrab olsa, uning narx buzilishlariga ta'siri shunchalik ortadi. Natijada QQS qo'llanilishi band aholining xarid qobiliyatining pasayishiga ham olib keladi, chunki iste'mol narxlari odatda ish haqi o'sishiga nisbatan tezroq oshadi.

Aholi va biznesning QQS to'lash bilan bog'liq xarajatlarini qisman qoplash maqsadida hukumat ayrim faoliyat turlarini QQSdan ozod qiladi, shuningdek, kam ta'minlangan fuqarolarga ayrim oziq-ovqat mahsulotlari

6 O'zbekiston Respublikasida 2025-yil yanvar–iyun oylarida o'rtacha oylik nominal hisoblangan ish haqi (dastlabki ma'lumotlar) (murojaat qilingan sana: 28.07.2025). URL: https://stat.uz/img/press-reliz/ish-haqi-ru_045717.pdf

7 Qutbiyev Sh. Intervyu. URL: <https://qalampir.uz/n/122037>

8 O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. URL: https://stat.uz/img/press-relizlar/ish-haqi-ru_p45717.pdf

bo'yicha QQSni qaytaradi. Bu esa xo'jalik mexanizmi faoliyatini murakkablashtiradi va uning samaradorligini pasaytiradi.

O'zbekistonda 1992-yildan hozirgi kungacha takror ishlab chiqarish jarayonidagi eng muhim ishlab chiqarish omillari — “mehnat”, “yer” va “yer osti boyliklari” qiymat jihatidan yetarli darajada baholanmagan. Ayniqsa, bu real sektor tarmoqlariga (qishloq xo'jaligi, sanoat va boshqalar) tegishli bo'lib, aynan ushbu omillar eng ko'p qo'llaniladi. Natijada mamlakat YaIM qiymati va boshqa makroiqtisodiy ko'rsatkichlar ham yetarli darajada baholanmaydi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda, boshqa MDH davlatlarida bo'lgani kabi, narx shakllanishi va narxlarni tartibga solishning samarali tizimini shakllantirishga tobora ko'proq e'tibor qaratilmoqda (soliq siyosati davlatning narx strategiyasi bilan bosqichma-bosqich uzviy bog'lanib bormoqda). Respublikada narxlarni tartibga solish O'zbekiston Respublikasining 2023-yil 3-iyuldagi “Raqobat to'g'risida”gi O'RQ-850-son⁹ Qonuni hamda 2023-yil 6-iyuldagi “Ma'muriy islohotlar doirasida raqobatni rivojlantirish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish sohasida davlat boshqaruvini samarali tashkil qilish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PF-108-son¹⁰ Farmoni asosida amalga oshiriladi.

Respublikada tabiiy monopoliyalar va monopol korxonalar mahsulotlariga narxlarni tartibga solish to'g'risidagi nizom, shuningdek, narxlari (tariflari) davlat tomonidan tartibga solinadigan ijtimoiy ahamiyatga ega tovarlar (xizmatlar) va strategik mahsulotlar ro'yxati amal qiladi. Narxlarni tartibga solish O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi tomonidan, uning nomidan esa Qoraqalpog'iston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi, viloyatlar va Toshkent shahar iqtisodiyot va moliya bosh boshqarmalari hamda qonun hujjatlari bilan vakolat berilgan boshqa organlar tomonidan amalga oshiriladi.

Narx mexanizmlari takomillashib borayotgan liberal bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalar foydasining katta qismi yirik aksiyalar paketiga ega bo'lgan mulkdorlar yoki davlat tomonidan samarali yo'naltiriladi. Shu bilan birga, “mehnat” omilining hissasi, ya'ni ish haqi darajasi izchil ravishda oshib borib, bosqichma-bosqich munosib baholanmoqda.

Iqtisodiyotning bazaviy tarmoqlari o'rtasidagi muvozanatni tiklash, shuningdek, tijorat sohasidagi ish haqi darajasi va iste'mol narxlari o'rtasidagi nomutanosiblikni bartaraf etish maqsadida narx shakllanishini davlat tomonidan tartibga solishni takomillashtirish va soliqqa tortish tizimini rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir. Bu esa elektr energiyasi, tabiiy gaz, dizel yoqilg'isi, mineral o'g'itlar, qishloq xo'jaligi texnikasi, paxta, bug'doy, aviatsiya va temir yo'l tashuvlari kabi bazaviy mahsulotlar uchun muvozanatlashgan narxlarni shakllantirish imkonini beradi.

Muvozanatlashgan, tartibga solinadigan narxlar bozor narxlaridan farqli ravishda korxonalarning asoslangan xarajatlarini qoplashi va mahsulot rentabelligining tavsiya etilgan normativiga muvofiq jamg'arma (foyda) shakllantirish imkonini berishi lozim.

Bizning fikrimizcha, mahsulot rentabelligi ko'rsatkichining surat qismiga “sof foyda” bilan bir qatorda to'langan barcha soliqlar (bilvosita soliqlardan tashqari) va yig'imlar summasi ham kiritilishi kerak. Kasrning maxraj qismi esa xo'jalik yurituvchi subyektning mehnatga haq to'lash xarajatlari, asosiy vositalarni tiklash uchun amortizatsiya ajratmalari hamda ularning kapital va joriy ta'mir xarajatlaridan (qo'shilgan xarajatlar – QX) iborat bo'lishi lozim.

Davlat tomonidan tartibga solinadigan mahsulotlar uchun foyda summasini qo'shilgan xarajatlar (QX)ga nisbatan tartibga solish narx shakllanishi jarayonini soddalashtirish va uni yanada adolatli hamda asosli qilish imkonini beradi. Tartibga solinadigan iqtisodiyot sektoridagi barcha korxonalar uchun mahsulot rentabelligining yagona “koridori”ni (quyi va yuqori chegaralarini) belgilash mumkin bo'ladi.

Mazkur tartibni qo'llash korxonalarga asoslangan xarajatlarni qoplash va normal darajadagi foyda olish imkonini yaratadi. Xarajatlar va normativlar asosida shakllantirilgan narxlarni ishlab chiqarish xarajatlari narxlari deb atash mumkin. Bunda qolgan barcha narxlar talab va taklif asosida shakllanadigan (xarajatlarga bog'liq bo'lmagan va tartibga solinmaydigan) narxlar hisoblanadi [6].

Ma'lumki, to'liq liberallashtirilgan iqtisodiyot sharoitida bazaviy tarmoqlar mahsulotlariga (xomashyo, elektr energiyasi) narxlarning doimiy o'sishi oraliq va yakuniy mahsulot ishlab chiqariladigan sohalarning rivojlanishini cheklaydi. Shu sababli davlatning narx shakllanishi sohasidagi iqtisodiy siyosati vazifasi iqtisodiyotning bazaviy tarmoqlari o'rtasida (ayniqsa, qishloq xo'jaligi va unga xizmat ko'rsatuvchi tarmoqlar o'rtasida) qiymat jihatidan muvozanatni ta'minlashdan iborat bo'lishi lozim. Bu esa yuqori qo'shilgan qiymatga ega va chuqur qayta ishlangan mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatini kengaytirish uchun qulay sharoit yaratadi.

Shu bilan birga, soliq tizimi tabiiy renta, boshqa renta daromadlari va resurslar bilan tashqi savdodan olinadigan barcha mumkin bo'lgan daromad manbalarini davlat budjetiga jalb etishi lozim. Qo'shilgan qiymat zanjirining keyingi texnologik bosqichlarida faoliyat yurituvchi korxonalar daromadi esa liberallashtirilgan

9 <https://lex.uz/docs/-6518381>

10 <https://lex.uz/uz/docs/-6525087>

iqtisodiyot sektorida faoliyat yurituvchi xususiy ishlab chiqaruvchilar manfaatlariga xizmat qilishi mumkin. Ushbu korxonalar daromadining asosiy qismi ularning mulkdorlari ixtiyorida qolishi lozim (minimal soliq yuklamasi sharoitida).

Hukumat tadbirkorlik uchun shunday shart-sharoitlar yaratishi maqsadga muvofiq, bunda foyda “teng miqdordagi kiritilgan kapital”ga mutanosib ravishda emas, balki xo‘jalik yurituvchi subyektning “qo‘shilgan xarajatlari” summasiga mutanosib ravishda shakllansin. Ushbu qo‘shilgan xarajatlar summasini tarmoqlararo savdo munosabatlarida muvozanatga erishish maqsadida narx shakllanishini tartibga solishda qo‘llash taklif etiladi. Davlat ishtirokidagi sektorlar adolat namunasi bo‘lishi kerak, korrupsiya va past sifatli mahsulotlar hamda xizmatlar sohasi emas.

Qo‘shilgan xarajatlar (QX) summasi tabiiy monopoliyalar, monopol korxonalar, davlat ulushi mavjud bo‘lgan korxonalar hamda narxlari davlat tomonidan tartibga solinadigan mahsulotlar uchun foyda shakllanishining asosini tashkil etishi lozim. Mazkur asosdan foyda miqdorini tartibga solishda (rentabellikning yuqori va quyi chegaralarini belgilashda) foydalanish narxlari davlat tomonidan tartibga solinadigan mahsulotlar ishlab chiqaruvchi korxonalar uchun teng raqobat sharoitlarini yaratadi [6].

Narx shakllanishini tartibga solishni takomillashtirish choralarini amalga oshirish bilan bir qatorda, korxonalarni soliqqa tortish metodologiyasiga yangi yondashuvni joriy etish zarur. Bunday yondashuv sifatida ayrim tadqiqotchilar (V.P. Vishnevskiy, V.D. Chekina) “aqli soliq”ga asoslangan soliq tizimiga o‘tishni taklif etadilar. Ushbu tizim real vaqt rejimi, “aqli kontraktlar” va “katta ma’lumotlar” tamoyillariga asoslanadi. Gap blokcheyn texnologiyalaridan foydalangan holda xo‘jalik operatsiyalarining taqsimlangan reyestrlariga asoslangan avtomatik soliqqa tortish tizimiga o‘tish haqida bormoqda.

Hozirgi vaqtda soliqqa tortishning umumiy tendensiyalari shundan iboratki, asosiy ahamiyat mulk, savdo va bandlik soliqlariga berilmoqda (O‘zbekistonda – QQS, aksizlar, foyda solig‘i). Biroq optimal soliqqa tortish nazariyasi nuqtayi nazaridan samarali soliq tizimi quyidagi tamoyillarga asoslanadi: kapital daromadlariga soliqlardan voz kechish, “tekis” soliqlarni universal transferlar bilan qo‘llash yoki yakuniy iste’molga universal soliqlarni joriy etish, soliqlarning shaxsiy xususiyatlar va daromadlarga bog‘liqligi. Rivojlangan mamlakatlarda bu yo‘nalishda siljish kuzatilmoqda, ammo u hali yetarli darajada ishonchli emas. Yangi texnologiyalar esa real vaqt rejimida “aqli soliq”ni joriy etish imkonini bermoqda.

Blokcheyn texnologiyalarini qo‘llash masalasiga kelsak, bu yo‘nalish hali ham qator texnik va boshqa muammolar bilan bog‘liq bo‘lib, asosan konseptual darajada muhokama qilinmoqda [7]. Blokcheyn samarali, optimal va adolatli soliq tizimini shakllantirish kabi ko‘p asrlik muammoni hal etishning yangi instrumentlaridan biri hisoblanadi.

Bizning fikrimizcha, korxonalar va iqtisodiyot tarmoqlari faoliyatining moliyaviy natijalari ko‘rsatkichlari sifatini soliq omilini hisobga olgan holda oshirish, shuningdek, korxonalar faoliyatiga tushadigan soliq yuklamasi ko‘rsatkichlari sifatini yaxshilash maqsadida soliqlar va majburiy to‘lovlarni “soliqlarni to‘lashning muntazamligi” hamda davlat tomonidan taqdim etiladigan jamoat xizmatlarining “bo‘linuvchanligi” belgilariga ko‘ra guruhlash muhim ahamiyatga ega.

Soliqlarni to‘lashning “muntazamligi” va jamoat xizmatlarining “bo‘linuvchanligi” tamoyillaridan kelib chiqib, iqtisodiyot tarmoqlari va alohida korxonalar kesimida soliqqa tortish darajasini baholash maqsadida soliq va boshqa majburiy to‘lovlarni quyidagi yirik guruhlariga ajratish maqsadga muvofiqdir: soliqlar; renta to‘lovlari; badallar, yig‘imlar va bojlar; ekologik soliqlar hamda kompensatsion to‘lovlar [8]. Ushbu soliqlar va majburiy to‘lovlar tasnifini iqtisodiyot tarmoqlari kesimida soliq yuklamasining chegaraviy ko‘rsatkichlarini aniqlashda, tabiiy monopoliyalar va monopol korxonalar mahsulotlari narxlarini tartibga solishda qo‘llash lozim. Taklif etilayotgan soliqlar va majburiy to‘lovlar guruhlanishi “ekvivalent almashinuv nazariyasi” qoidalaridan kelib chiqadi hamda kuchayib borayotgan chaqiriqlar sharoitida soliq to‘lovchilar va davlat o‘rtasida “murosa” topishga qaratilgan.

Taklif etilayotgan har bir soliq guruhi bo‘yicha soliq yuklamasining chegaraviy darajasini belgilash taklif etiladi. Bunday holda Artur Lafferning soliq yuklamasining maksimal ruxsat etilgan darajasini aniqlash va undan foydalanish zarurligi haqidagi g‘oyasini amaliyotda qo‘llash imkoniyati paydo bo‘ladi. Taklif etilayotgan chora joriy etilishi yashirin iqtisodiyot ulushining qisqarishiga xizmat qiladi.

Kelgusida QQSni hisoblashning amaldagi metodini o‘zgartirish maqsadga muvofiqdir. QQS o‘rniga moddiy resurslarni sotib olish solig‘ini (differensiallashgan) yoki qo‘shilgan xarajatlar solig‘ini $[A + Z]$ joriy etish va ularni mahsulot narxiga ustama sifatida (hisobga olishsiz mexanizmsiz) qo‘shish mumkin. Shuningdek, QQS o‘rniga aksiz solig‘idan foydalanishni kengaytirish varianti ham mavjud (masalan, aksiz to‘lanadigan mahsulotlar ro‘yxatini kengaytirish orqali). Ushbu yondashuvdan foydalanish soliq organlarini QQSni ma‘muriy boshqarish (hisoblash va qaytarish) bilan bog‘liq murakkab muammolardan xalos etadi.

Ustav kapitalida davlat ulushi mavjud bo‘lgan korxonalar, tabiiy monopoliyalar va monopol korxonalar uchun mahsulot tannarxini hisoblashning majburiy matritsali usulini joriy etish taklif etiladi (2-jadval).

Xarajatlarni matritsali shaklda kalkulyatsiya qilish korxona xarajatlarining barcha kompleks moddolari iqtisodiy elementlar va kompleks xarajat moddolari bo'yicha guruhlanishini ta'minlaydi (xarajatlarni tahlil qilish maqsadiga qarab). Ushbu kalkulyatsiya asosiy vositalar amortizatsiyasi va mehnatga haq to'lash xarajatlari summasini aniqlash, ya'ni qo'shilgan xarajatlarni hisobga olish imkonini beradi. Davlat tartibga solinadigan narxlar doirasida mahsulot rentabelligining chegaraviy (maksimal va minimal) darajasini (qo'shilgan xarajalar miqdoriga nisbatan) belgilashi hamda tegishli mahsulot narxini fiksatsiya qilishi mumkin (2-jadval).

2-jadval

Mahsulot ishlab chiqarish va realizatsiya qilish xarajatlarining matritsali shakli (shartli birliklarda)¹¹

Xarajalar nomi	Ishlab chiqarish tannarxi	Davr xarajatlari	Jami xarajalar
1. Joriy moddiy va ularga tenglashtirilgan xarajalar (TMZ), jami	55,0	15,0	70,0
shu jumladan:			
1.1. Moddiy xarajalar	33,0	2,0	35,0
1.2. Tashqi tashkilotlar xizmatlari	17,0	3,0	20,0
1.3. Inson kapitali (ijtimoiy sug'urta badallari) va tabiiy resurslardan foydalanish uchun renta to'lovlari (yer osti solig'i bilan birga)	0	8,0	8,0
1.4. Ekologik to'lovlar va kompensatsiya xarajatlari	5,0	2,0	7,0
2. Qo'shimcha xarajalar (QX), jami	20,0	10,0	30,0
shu jumladan:			
2.1. Amortizatsiya (joriy va kapital ta'mir)	15,0	5,0	20,0
2.2. Mehnatga haq to'lash fondi (MHTF), JShDS bilan, ijtimoiy sug'urtasiz	5,0	5,0	10,0
3. Jami xarajalar (1 + 2)	75,0	25,0	100,0

Hisob-kitoblar shuni ko'rsatadiki, taklif etilayotgan korxonalar xarajatlarini kalkulyatsiya qilish usuli (iqtisodiy elementlar bo'yicha) amaliyotda qo'llanishi mumkin.

Taklif etilayotgan narxlarni tartibga solish mexanizmini qo'llash natijasida tegishli tarmoqning bazaviy korxonalarida asoslangan xarajatlarni (buxgalteriya hujjatlari asosida hisobga olinadigan) qoplash hamda soliqlarni to'lash, ishlab chiqarishni rivojlantirish fondlarini (IRF), xodimlarni rag'batlantirish fondini (MRF) va ijtimoiy-madaniy rivojlanish fondini (IMRF) shakllantirish uchun yetarli darajada jamg'arma (foйда) hosil qilish uchun shart-sharoitlar yaratiladi.

Iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini, xo'jalik mexanizmi faoliyatini kvant texnologiyalari va sun'iy intellektidan keng foydalanish asosida ham oshirish mumkin. Xususan, jarayonlarni modellashtirish bazaviy tarmoqlar mahsulotlari uchun narx shakllanishini avtomatik boshqarish imkonini yaratadi hamda, avvalo, energetika va energiya resurslarining asosiy iste'molchilari o'rtasida, sanoat va qishloq xo'jaligi o'rtasida, uy-joy kommunal xo'jaligi va aholi o'rtasida muvozanatni ta'minlashga xizmat qiladi, shuningdek, tabiiy monopoliyalari subyektlari faoliyatini yanada samarali boshqarish imkonini beradi. Kvant modellashtirish avtomobilsozlik, kosmik, mudofaa va boshqa strategik tarmoqlarni rivojlantirishda katta ahamiyatga ega.

Yangi, muvozanatlashgan narxlar tizimini shakllantirish iqtisodiy instrumentlar ta'siri kuchayib borayotgan sharoitda milliy iqtisodiyotning xomashyo yo'nalishidan chiqib ketishiga xizmat qiluvchi rag'batlarni yaratadi. Milliy iqtisodiyotda malakali mehnat va xomashyo mahsulotlari qimmat bo'lishi lozim, boshqa barcha oraliq va yakuniy mahsulotlar esa minimal soliq yuklamasi bilan ishlab chiqarilishi kerak.

Atrof-muhitga zararli moddalar chiqarilishi yuqori bo'lgan mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalar yuqori soliqlar (zararli chiqindilar uchun to'lovlar, uglerod solig'i) bilan jazolanishi lozim, bu esa ularning mahsulotlari narx jihatidan raqobatbardoshligini pasaytiradi. Bunday sharoitda narx xo'jalik mexanizmining samarali instrumentiga aylanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, iqtisodiyotda faqat bozor rag'batlaridan foydalanish bazaviy tarmoqlar mahsulotlari uchun muvozanatli narxlarni shakllantirish imkonini bermaydi. Bozor instrumentlarini samarali davlat tartibga solish va milliy iqtisodiyot rivojlanishini strategik rejalashtirish bilan uyg'unlashtirish zarur.

11 Muallif ishlanmasi

“Xo’jalik mexanizmi”, “xo’jalik tizimi”, “narx shakllanishi” kabi tushunchalarni yana ilmiy muhokamalar doirasiga qaytarish taklif etiladi. Bozor rag’batlari iqtisodiyotni tartibga soluvchi xo’jalik mexanizmining faqat bir elementi hisoblanadi.

Korxonalar va iqtisodiyot tarmoqlari faoliyatining moliyaviy natijalari ko’rsatkichlari sifatini soliq omilini hisobga olgan holda oshirish maqsadida soliqlarni tizimlashtirishga yondashuvni o’zgartirish taklif etiladi. Korxonalar faoliyatiga soliq yuklamasi ko’rsatkichlari sifatini oshirishda soliqlar va majburiy to’lovlarni “to’lovlarning muntazamligi” va davlat tomonidan taqdim etiladigan jamoat xizmatlarining “bo’linuvchanligi” belgilariga ko’ra guruhlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Mikrobiznes, kichik, o’rta va yirik tadbirkorlik sohalarida faoliyat yurituvchi subyektlar o’rtasida savdo aloqalarini kengaytirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish maqsadida QQSni hisoblash metodologiyasini o’zgartirish maqsadga muvofiqdir.

Hukumat narx shakllanishini tartibga solishda soliq omilini hisobga olgan holda samarali yondashuvni joriy etishi zarur. Iqtisodiyotning bazaviy tarmoqlari narxlarni tartibga solish asosida moddiy-buyum shaklidagi va qiymat ifodasidagi tovar almashinuvida muvozanatga keltirilishi lozim. Ushbu vazifani hal etish uchun tarmoqlararo balans (MOB) va milliy hisoblar tizimi (SNA)dan foydalanish zarur. Boshqa barcha sohalar esa o’zaro bozor qoidalari asosida (erkin narx shakllanishi, talab va taklif, raqobat) savdo olib borishi mumkin.

Xarajatlarni hisoblashning matritsali modeli (iqtisodiy elementlar bo’yicha)ni qo’llash orqali iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solishning shunday tizimini shakllantirish mumkinki, u tarmoqlararo almashinuvning muvozanatiga (narxlar paritetiga) erishishga xizmat qiladi.

Narx shakllanishi va narxlarni tartibga solish sohasida davlat strategiyasini ishlab chiqish zarur bo’lib, u “mehnat”, “yer”, “yer osti boyliklari” kabi ishlab chiqarish omillarining yuqori qiymat bahosiga erishishga yo’naltirilishi, ularning normal qayta ishlab chiqarilishini ta’minlashi, yer unumdorligini oshirishi (qishloq xo’jaligi yerlari uchun), tabiiy rentani to’liq davlat budjetiga jalb etishni (boshqa yerlar va foydali qazilmalarni qazib olish uchun) ta’minlashi lozim. Xo’jalik mexanizmining barcha instrumentlari ushbu strategiya maqsadlarini hisobga olishi zarur.

Taklif etilayotgan samarali xo’jalik mexanizmini shakllantirish chora-tadbirlarini amalga oshirish iqtisodiyotning bazaviy tarmoqlari mahsulotlari uchun optimal narx tizimini shakllantirishga xizmat qiladi. Har bir ishlab chiqarish omili adolatli pul bahosiga ega bo’ladi.

Iqtisodiyotni tartibga solishning yangi xo’jalik mexanizmini shakllantirish bo’yicha taklif etilgan tavsiyalarni joriy etish “O’zbekiston – 2030” rivojlanish strategiyasida belgilangan maqsadlarga erishish uchun qulay shart-sharoitlar yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI:

1. Abalkin L.I. Sotsialistik jamiyat rivojlanishining xo’jalik mexanizmi. – M.: Mysl, 1973. – 33–35-betlar.
2. Yasin E.G. Iqtisodiy tizimlar va radikal islohot. – M.: Ekonomika, 1990. – 55–56-betlar.
3. Kornai J. Erkin iqtisodiyot sari yo’l: iqtisodiy islohotlarni himoya qiluvchi qarashlar. – M.: Ekonomika, 1990. – 12–13-betlar.
4. Shchennikov A.V. Iqtisodiy munosabatlar tizimida xo’jalik mexanizmi // Chelyabinsk davlat universiteti axborotnomasi. – 1999. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/hozyaystvennyy-mehanizm-v-sisteme-ekonomicheskikh-otnosheniy>
5. Zadorozhnaya A.N. Xo’jalik mexanizmining mohiyati va tuzilmasi // Omsk ilmiy axborotnomasi. – 2006. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/suschnost-i-struktura-hozyaystvennogo-mehanizma/viewer>
6. Voronin S., Uai D., Azimova F.M. Jahon iqtisodiyotida moliyaviy beqarorlik kuchayishi sharoitida soliqlar va yig’imlar klassifikatsiyasini rivojlantirish zarurati // Qozog’iston Milliy bankining iqtisodiy sharhi. – 2023. – № 3. – 27–41-betlar. – URL: <https://nationalbank.kz/ru/news/ekonomicheskoe-obozenie/rubrics/2003>
7. Cross T. Planning to Do an ICO? Don’t Forget About Taxes // Forbes. – 2018. – URL: <https://www.forbes.com/sites/yonasson/2017/11/21/planning-to-do-an-ico-dont-forgetabouttaxes/>
8. Rasulov A.F., Voronin S.A. O’zbekiston Respublikasining soliq tizimini shakllantirishning yangi arxitekturasini // Iqtisodiyot va moliya. – 2020. – № 3. – 59–60-betlar.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 4 (2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>